

Deklaracija: Bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski jedan su jezik

Jasmin Agić

30 Mar 2017

|

Ažurirano:

30 Mar 2017

03:04 PM (GMT)

Deklaracija o zajedničkom jeziku, predstavljena u četvrtak u Sarajevu, završetak je višemjesečnog napora kojim se željelo pokazati da manipulacije i zloupotrebe jezika na prostoru bivše Jugoslavije konačno moraju prestati.

Osim toga, idejni tvorc i potpisnici Deklaracije veoma su odlučni u namjeri da javnosti objasne kako su četiri jezika nastala iz nekadašnjeg srpsko-hrvatskog jezika – bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski – u lingvističkom smislu jedan jezik koji ima četiri imena.

Crnogorski pisac Balša Brković kaže da, kada se priča o jeziku kojim se govori u četiri bivše jugoslavenske republike, onda se govori o jednom “policentričnom” jeziku, koji je razdijeljen djelovanjem nacionalističkih lingvistika, koje su više vodile računa o političkoj strani upotrebe jezika nego o njegovoj stvarnoj govornoj i komunikacijskoj praksi.

Jedinstven, policentričan jezik

“Ovo je jedan, jedinstveni, ali policentrični jezik i to Deklaracija precizno konstatuje. Čini mi se da je ova deklaracija u tom smislu veoma značajna, jer priziva stvarnu jezičku realnost i na neki način delegitimiše sve ove nacionalističke projekte jezičkih inženjeringa i proizvodnje razlika. To je u interesu svih i u interesu je da postoji svijest o tom zajedničkom jeziku, ali ono što ova deklaracija pokreće jeste jedna vrsta jasnog određenja prema jeziku, ali i jezičkim politikama koje imamo u regionu i prostoru zajedničkog jezika. Zajedničkog, ali policentričnog jezika, koji ima četiri imena, međutim, to ne umanjuje činjenicu da je to u lingvističkom smislu jedan jezik”, kaže Brković.

Obrazloženja kako između sva četiri jezika postoje stanovite leksičke i pravopisne razlike zlonamjerno se interpretiraju i preuveličavaju, a nacionalistički “učitelji” jezika ne žele priznati kako su jezičko naslijeđe i opus sva četiri postojeća jezika gotovo identični.

Profesor književnosti iz Sarajeva Enver Kazaz za Al Jazeera ističe čudan historijski obrat kojem je svjedok naše pokoljenje.

U 18. stoljeću jezik se na prostoru slavenskog jugoistoka upotrebljavao kao integrativni i povezujući element, kao nešto zajedničko i prepoznatljivo svim stanovnicima tog multikonfesionalnog prostora, dok se danas, u vrijeme političke modernosti, upotrebljava kao oružje u isticanju nacionalnih razlika.

Jezik treba ujedinjavati, a ne dijeliti

“Kada govorimo o razlikama u štokavskom dijalektu, iz kojeg su potekli svi standardni jezici, onda moramo reći da je 18. stoljeće bilo pametnije nego kraj 20. i 21. stoljeća zato što je u njemu jezik bio sredstvo međunacionalne ljubavi na južnoslavenskom prostoru u ime ideje slobode. Danas su razlike postale razlogom da se drugi diskriminira, da se vrši segregacija u obrazovnom procesu i da se istodobno preko razlika disciplinira vlastita zajednica i privede u jezički geto principom cenzure i autocenzure. Narcisizam malih razlika povlači nacionalističku ideologiju, a onda i reduktivni tip nacionalnog identiteta”, rekao je Kazaz.

Nasilno ograđivanje i “getoizacija” jezika besmisleni su s aspekta komunikativnih mogućnosti govornika i veoma štetni za razvoj književnosti i izgradnje posebnog literarnog stila, pojašnjava Kazaz, koji brani pravo književnika da “miješanjem” normi izgrađuju vlastitu literarnu prepoznatljivost.

“Jezici u svojoj normi su rigidno zasnovani, a razlike su jezičko bogatstvo. Stilogena sredstva bilo kojeg jezika proglasiti razlikom koja nas dijeli od drugog jezika podrazumijeva uskraćivanje mogućnosti ne samo govornicima nego i piscima da stilogenim sredstvima obilježavaju svoje karaktere i prikazuju poliglasje u datoj kulturi i društvenoj zajednici”, zaključuje Kazaz.

Snažni otpori u Hrvatskoj

Problem s razumijevanjem očigledne istine o tome da se u četiri bivše jugoslavenske republike, a danas nezavisne države (Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska i Srbija) govori istim jezikom ima korijen u dugo vremena sistematski i pažljivo njegovanim uvjerenjem kako jezička nezavisnost znači i državnu samostalnost.

Poistovjećenje naroda s jezikom zanimljiv je hrvatski fenomen, kaže književnica Ivana Bodrožić i upravo ta pogrešno uspostavljena veza razlog je zbog kojeg u Hrvatskoj ima mnogo otpora ideji kako su četiri pobrojana jezika zapravo jedan jezik koji nosi različita imena.

“Mislim da je to najviše iz razloga što se u Hrvatskoj jako uvriježilo mišljenje da se narod poistovjećuje s jezikom. Dakle, gotovo nitko u nekakvoj svakodnevnoj uporabi i u razgovoru teško da je uopće čuo za ideju da se jezik može razdvojiti od naroda ili od zemlje u kojoj živi narod. Primjer je njemački jezik: Švicarci i Austrijanci nisu manje Austrijanci ili Švicarci zato što govore njemački jezik. U Hrvatskoj je kroz zadnjih 25 godina, s jedne strane, razumljivo bilo važno steći neovisnost, bilo je važno steći svoju državu, ali s jezikom se krenulo u krivom smjeru, jer se krenulo sa čišćenjem jezika i jezik je postao poistovijećen s narodom, što, naravno, nije istina. Međutim, ta ideja se

jako ukorijenila i mislim da je zbog toga u Hrvatskoj toliko veliki otpor jer, ako se dovede u pitanje da se jezikom kojim se govori u Hrvatskoj govori zapravo u Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori, onda se, kao, dovodi u pitanje da Hrvatska uopće postoji.”

“Potpuno je razumljivo da je u trenutku kada se Jugoslavija raspadala postojala potreba da se grade novi nacionalni identiteti, da se ‘iznalaze’ i uvode novi grb, zastava i himna, ali bezuslovno tvrditi da jezik kojim govorimo nije jedan jezik sasvim je apsurdno i kontraproduktivno”, kaže pisac iz Srbije Vladimir Arsenijević.

Bizarne prevodilačke situacije

To “suludo” insistiranje na razlikama, objašnjava Arsenijević, proizvelo je prvo mnogo bizarnih situacija, a onda se pretvorilo u opasan problem, jer uporno insistiranje na tezi kako narodi na prostoru bivše Jugoslavije govore različitim jezicima postaje osnov za daljnje podjele i sukobe.

“Od onih smešnih, paradoksalnih stvari, kad je onaj prvi film iz Srbije koji je distribuiran u Hrvatskoj, *Rane*, bio titlovan, pa ljudi ne mogu gledati film jer umiru od smeha, do ovih zaista zabrinjavajućih stvari gde se naša deca uče da oni, naime, govore različitim jezicima, da moraju da idu u različita odeljenja i da uče različite istorije, pa da jednom, u nekoj potencijalnoj budućnosti, možda opet jedni na druge gledaju preko pušćane cevi – to je ono što nas jako zabrinjava i mi ne želimo takvu vrstu budućnosti. I sada smo odlučili reći ‘Car je go’. Sve se to vidi, samo se niko ne usuđuje to reći.”

Deklaracija o jeziku mora javnosti predočiti ono očigledno što nacionalistički lingvisti namjerno decenijama zamagljuje, kažu sagovornici Al Jazeera, napominjući kako je Deklaraciju o zajedničkom jeziku već potpisalo i podržalo više od 200 lingvista i književnika s područja četiri bivše jugoslavenske republike.

Kao jedan od najvažnijih zahtjeva Deklaracije sagovornici ističu onaj o ukidanju svih oblika jezičke segregacije i jezičke diskriminacije u obrazovnim i javnim ustanovama.

Izvor: Al Jazeera